

Hemşirelik Öğrencilerinin Koronavirüs Anksiyeteleri İle Hemşirelik Eğitim Stres Düzeyleri Arasındaki İlişki

Makale Bilgileri

ÖZET

Makale Geçmiş

Geliş:

17.09.2025

Kabul:

02.12.2025

Yayınlanma:

25.12.2025

Yazarlar:

Ayşe Aslı OKTAY
GÖK

Adem DOĞANER
Merve GÜLPAK

Anahtar Kelimeler:

Anksiyete,
Hemşirelik Eğitimi,
Koronavirüs, Stress.

Amaç: Bu çalışmanın amaçları; hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyete düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemek, hemşirelik eğitimi stres düzeyini belirlemek ve koronavirüs anksiyetesi ile hemşirelik eğitim stresi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte planlanan çalışmanın evrenini, bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri (N:486) oluşturmuştur. Çalışma, araştırmaya katılma kriterlerini sağlayan ve gönüllü olan 303 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırma verileri Tanıtıcı Bilgi Formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği ve Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce etik kurul izni (Tarih: 22.06.2021 No: 2021/22-02) alınmıştır. Araştırma verileri SPSS (20.0) for Windows Software Paket Programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,89±2,17 olup %78,9'unun cinsiyeti kızdır. Öğrencilerin %82,5'i COVID-19'a yakalanmadığını ve %59,7'si COVID-19 aşısı olduğunu belirtmiştir. Uzaktan eğitim ile hemşirelik bilgi ve becerilerini kazanamayacağını belirten öğrencilerin oranı %74,3 iken mezuniyet sonrasında uzaktan eğitime bağlı olarak yetersizlik hissedeceğini ifade eden öğrencilerin oranı %74,6'dır. Hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması 67,36±18,79, koronavirüs anksiyete ölçeği puan ortalaması ise 4,96±5,00 olarak bulunmuştur. Ölçekler arasında yapılan analizler sonucunda aralarında bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin hemşirelik eğitimleri esnasında yüksek düzeyde stres yaşadığı, ancak koronavirüs anksiyete düzeyinin ise düşük olduğu ve aralarında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Stresli bir eğitim sürecinden geçen hemşirelik öğrencilerinin derslerinin büyük oranda yüz yüze yürütülmesi, koronavirüs gibi bulaşıcı hastalıklardan korunmaya yönelik bilgileri becerilerin öğrencilere kazandırılması önerilmektedir.

The Relationship Between Coronavirus Anxiety and Nursing Education Stress Levels Among Nursing Students

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received:

17.09.2025

Accepted:

02.12.2025

Published:

25.12.2025

Authors:

Ayşe Aslı OKTAY
GÖK

Adem DOĞANER
Merve GÜLPAK

Keywords:

Anxiety,
Coronavirus, Nursing
Education, Stress.

Purpose: The objectives of this study were to determine the levels of coronavirus anxiety and the factors influencing it among nursing students, to assess their nursing education stress levels, and to investigate the relationship between coronavirus anxiety and nursing education stress.

Method: This descriptive study's population consisted of nursing students at a specific university (N=486). The study was completed with 303 students who met the inclusion criteria and volunteered to participate. Data were collected using a Demographic Information Form, the Coronavirus Anxiety Scale, and the Nursing Education Stress Scale. Ethical approval was obtained prior to the study (Date: 22.06.2021, No: 2021/22-02). Research data were analyzed using SPSS (20.0) for Windows Software Package.

Results: The mean age of the students was 20.89±2.17 years, and 78.9% were female. A majority of the students (82.5%) reported not having been infected with COVID-19, while 59.7% stated they had received a COVID-19 vaccine. The percentage of students who believed they could not acquire nursing knowledge and skills through distance education was 74.3%, while 74.6% expressed a feeling of inadequacy after graduation due to remote learning. The mean score for the Nursing Education Stress Scale was 67.36±18.79, and for the Coronavirus Anxiety Scale, it was 4.96±5.00. Analyses conducted between the scales revealed no significant correlation.

Conclusions and Suggestions: This study concluded that students experienced high levels of stress during their nursing education but had low levels of coronavirus anxiety, with no relationship found between the two. It is recommended that nursing students, who undergo a stressful educational process, should have the majority of their courses conducted in person. Furthermore, it is suggested that students be provided with the knowledge and skills necessary for protection against infectious diseases like the coronavirus.

Sorumlu Yazar : Ayşe Aslı OKTAY GÖK **ORCID ID:** 0000-0002-3876-4765 **E-mail:** ayseaslioktay@ksu.edu.tr

Adres: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel salgın olarak ilan edilen COVID-19 adı verilen koronavirüs hastalığı, solunum ve temas yolu ile bulaşan bulaşıcı bir hastalık türüdür. Dünya çapında hızla yayılım gösteren bu virüs Temmuz 2025 itibariyle 240 ülkeden DSÖ'ye bildirilen 778.417.964 onaylanmış COVID-19 vakası kaydedilmiştir (1). Türkiye'de istatistiki rakamlar incelendiğinde Mart 2023 tarihi itibariyle toplam 17.232.066 vaka bildirilirken 102.174 ölüm kayıtlara geçmiştir. Maske takma, sosyal mesafeye dikkat etme ve en az 20 saniye el yıkama hastalığın yayılma hızını düşürmeye yarayan tedbirlerin başında gelmektedir (2). Küresel olarak dünya çapında yaşanan COVID-19 salgın günlerinde bireyler, hasta olma ve sevdiklerine hastalık bulaştırarak onları kaybetme kaygısı, sosyal hayatlarında oluşan kısıtlılık, spor ve sanatsal faaliyetlerden uzak kalmak, örgün eğitimden uzak kalmak gibi nedenlerden dolayı anksiyete yaşamışlardır (3). Yapılan çalışmalara bakıldığında; hemşirelik öğrencilerinin salgın sürecindeki sağlık kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, öğrencilerin salgın nedeniyle virüs bulaşma, gelecek konusunda kaygılı olma, sağlık anksiyetesi ve ölüm korkusu yaşadıkları bulunmuştur (4). Savitsky ve arkadaşları tarafından çalışmada COVID-19'a yakalanma korkusunu yoğun oranda yaşadığını bildiren öğrencilerin anksiyete ve kaygı puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (5). Yapılan başka bir çalışmada ise hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun COVID-19'a bağlı olarak normal seviyede depresyon, anksiyete ve stres yaşadıkları sonucuna varılmıştır (6).

Hemşirelik eğitimi, lisans seviyesinde olup teorik bilgi ve klinik uygulama temellidir ve öğrencilere hemşirelik mesleğini kazandırmayı hedeflemektedir. Bu eğitim hemşirelik bilimi çerçevesinde yasal rol ve sorumluluklarını, sağlıklı/hasta bireylerin sağlıklarını geliştirmelerini, temel hemşirelik becerilerini, hastalıklara özgü hemşirelik bakımını, gebe, çocuk ve yaşlı bireylerin gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik bilimsel bilgi içeriğini ve toplumun sağlığının korunması ve hastalıkların önlenmesini kapsamaktadır (7). Hemşirelik öğrencilerinin, diğer lisans programlarının aksine, hastalarının refahında belirli bir sorumluluk gerektiren bir meslek olması yönüyle onları bazen öğrenci kampüs yaşamından ve özellikle de akranları ile birlikte keyif aldıkları normal sosyal aktivitelerden uzaklaştırabilmektedir (8). Öğrenciye bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda beceri kazandırmayı hedefleyen bu eğitim öğrenciler açısından stres yaratan bir süreçtir.

Hemşirelik öğrencileri, hemşirelik eğitimi ve klinik uygulamalar esnasında, öğrenme ve performanslarını etkileyen çeşitli kişilerarası ve çevresel stresörlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu stresörler ile başedebilmeleri doğrultusunda her öğrencide farklı tepkiler gözlenirse de genel

olarak öğrenme düzeyinde düşüş, uyum bozuklukları ve klinik performanslarında azalma görülebilmektedir (9). Aynı şekilde yüksek stres düzeyi öğrencilerin düşünme ve karar verme yetilerini bozarak akademik başarısını ve motivasyonunu düşürmektedir (7,8). Yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin stres düzeylerinin COVID-19 nedeniyle uygulanan karantina sırasında önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Çevrimiçi sınavlarda başarılı olanların stres düzeyleri başarısız olanlara göre daha düşük bulunurken daha az stres yaşadıklarını belirten öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (10). Buna bağlı olarak hemşirelik öğrencilerinin anksiyete ve stres düzeyleri tespit edilerek bu stresörlerle baş edebilme becerileri ve eğitim sahalarında profesyonel hemşirelik hizmetleri için gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazandırılmalıdır (7).

Bu araştırmanın temel varsayımı, hemşirelik öğrencilerinin algıladığı geleneksel eğitim stresini, pandeminin yol açtığı enfeksiyon ve belirsizlik kaygısından ayrı tuttuğu ve bu iki faktöre farklı tepkiler verdiği (5). Bu durumda öğrencinin maruz kaldığı stresin kaynağı, akademik ilerlemeden ziyade, içinde bulunulan kriz durumudur. Pandemiye bağlı kaygı, özellikle koruyucu kişisel ekipman eksikliği veya enfeksiyon korkusu gibi doğrudan krize özgü faktörler ile yüksek düzeyde ilişkili (6), geleneksel eğitim stresinin akademik not ortalaması veya mesleki benlik saygısı gibi faktörlerle ilişkisiz bulunması da bu ayrışmayı destekler niteliktedir (9). Bu nedenle, hemşirelik fakültelerinin kriz zamanlarında öğrencilere yönelik sunduğu destekleyici müdahale ve programları (örneğin, istikrarlı bir eğitim çerçevesini sürdürme, yüksek kaliteli uzaktan eğitim sağlama ve kriz odaklı psikolojik destek) doğru bir şekilde hedeflemesi için stres faktörlerinin ayrıştırılması kritik önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışma, Mayıs-Ekim 2021 tarihleri arasında Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nde bulunan bir ildeki devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerle kesitsel ve tanımlayıcı türde yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyete düzeylerini, hemşirelik eğitimi stres düzeylerini ve aralarındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyeteleri ve hemşirelik eğitimi stres düzeylerinin belirlenmesi, hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyeteleri ve hemşirelik eğitimi stres düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyetesi ile hemşirelik eğitim stresi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi hipotezlerine yanıt aranmaktadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenimlerine devam eden tüm öğrenciler (N:486) oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmeksizin evrenin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya 18 yaş üstü, iletişim problemi olmayan, hemşirelik bölümünde öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden bireyler dâhil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Tanıtıcı Bilgi Formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) ve Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Öğrenciler, bütün verileri araştırmacı tarafından Google Forms aracılığı ile hazırlanan link üzerinden online doldurmuştur.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirleyen, Covid-19 virüsüne ilişkin bilgileri ve uzaktan eğitime yönelik görüşlerini sorgulayan soruları içermektedir. Literatür taranarak oluşturulan tanıtıcı anket formu 16 sorudan oluşmaktadır (3,4,7,9).

Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ): Lee (2020) tarafından COVID-19 kriziyle ilişkili olası disfonksiyonel anksiyete vakalarını tanımlamak için geliştirilen, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ)'nin, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Biçer ve arkadaşları (2020) tarafından yapılmıştır. KAÖ tek boyutlu ve beş sorudan oluşan orijinal ölçek ile aynı özellikler göstermektedir. İstatistiksel analiz sonucunda 5 soru ve tek boyuttan ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,832 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan en yüksek puan 20'dir. 9 ve üzeri puanlar anksiyete seviyesi yüksek olarak yorumlanmaktadır (11).

Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği (HESÖ): Rhead (1995) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemiz için geçerlilik ve güvenilirliği Karaca ve arkadaşları (2014) tarafından hemşirelik lisans öğrencilerine uygulanarak 2014 yılında yapılmıştır. Ölçek 0-3 puan alan Likert tipi ölçek olup 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte "3" çok stresli durumu, "0" hiç stresli olmayan durumu belirtmektedir. Ölçeğin akademik ve uygulama stresi olmak üzere 2 alt boyutu bulunmaktadır. Uygulama stresi alt boyutu 4, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 24, 25, 27, 29 ve 32. maddeler, Akademik stres alt boyutu ise 1, 2, 3, 6, 8, 10, 12, 14, 17, 20, 22, 23, 26, 28, 30 ve 31. maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam puanı 0-96 arasında, alt boyut toplam puanları ise 0-48 arasında değişmektedir. Alt boyut ya da toplam puanın artması stresin arttığını göstermektedir. Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları 0,81 ve 0,93'tür. Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,90 olarak bulunmuştur (12).

Araştırmanın Etik Yönü

Kullanılan ölçeklerin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliklerini yapan yazarlardan kullanım izni e-mail yolu ile alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için çalışmanın yapıldığı üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 22.06.2021 No: 2021/22-02)

etik kurul onayı alınmıştır. Çalışmaya başlamadan önce fakülte yönetiminden yazılı kurum izni alınmıştır. Koronavirüs pandemi çalışması olması itibariyle çalışmaya başlamadan önce Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırmalar Platformundan izin alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kimlik bilgileri alınmamış olup veriler anonim olarak değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş olup anketleri doldurmadan önce ‘çalışmaya katılmayı kabul ediyorum’ kutucuğunu işaretleyip devam etmeleri açıklanmıştır.

Verilerin Analizi

Tanımlayıcı istatistik ölçümünde sayı, yüzdelik ve ortalama gibi değerler incelenmiştir. Normal dağılıma uygunluk testi Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Normal dağılmayan değişkenlerde iki grup karşılaştırmaları Mann Whitney u testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırmaları için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Post hoc testlerinden Dunn-sidak testi uygulanmıştır. Nicel değişkenler arasındaki ilişki için Spearman korelasyon testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1’de görülen sosyodemografik özelliklere göre; öğrencilerin yaş ortalaması $20,89\pm 2,17$ ’dir. Öğrencilerin %78,9’unun kız, %27,4’ünün üçüncü sınıf, %71,3’ü Anadolu lisesi mezunu, %61,7’sinin gelirinin giderine denk olduğu ve %91,7’sinin çalışmadığı saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin %68’inin hemşirelik mesleğini isteyerek tercih ettikleri belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (n=303)

Sosyodemografik özellikler	Sayı	%	
Cinsiyet	Kız	239	78,9
	Erkek	64	21,1
Sınıf	1.sınıf	76	25,1
	2.sınıf	68	22,4
	3.sınıf	83	27,4
	4.sınıf	76	25,1
Mezun olunan lise	Fen lisesi	24	7,9
	Anadolu lisesi	216	71,3
	Düz lise	24	7,9

	Sağlık meslek lisesi	27	8,9
	İmam hatip lisesi	8	2,6
	Yabancı uyruklu öğrenci	4	1,3
Gelir durumu	Gelir Giderden Az	84	27,7
	Gelir Gidere Denk	187	61,7
	Gelir Giderden Fazla	32	10,6
Çalışma durumu	Çalışıyor	25	8,3
	Çalışmıyor	278	91,7
Hemşirelik mesleğini tercih etme durumu	İsteyerek	206	68,0
	İstemeyerek	97	32,0
Yaş (Ort±ss)	20,89±2,17		

Tablo 2’de öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları görülmektedir. Buna göre; öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması $67,36 \pm 18,79$ iken koronavirüs anksiyete ölçeği puan ortalaması ise $4,96 \pm 5,00$ olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik eğitim stresi ve koronavirüs anksiyete ölçekleri puan ortalamaları (n=303)

	Medyan			
	(Min-Maks)	Min	Max	Ort±ss
Hemşirelik Eğitim Stresi Toplam	69,00 (0,00-96,00)	0,00	96,00	67,36±18,79
Koronavirüs Anksiyete Toplam	3,00 (0,00-20,00)	0,00	20,00	4,96±5,00

Tablo 3’te verilen öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ve birtakım değişkenler ile ölçek puan ortalamaları arasındaki karşılaştırmaya göre; cinsiyet ile hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması $69,42 \pm 18,21$ olup erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir ($U=5309,000$, $p=0,001$). Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça hemşirelik eğitimi stresi puan ortalamasının artmış olduğu görülmekle birlikte aralarında birinci ($60,92 \pm 19,98$) ve dördüncü ($71,83 \pm 16,89$) sınıflardan kaynaklanan bir anlamlılık olduğu tespit edilmiştir ($KW=12,496$ $p=0,006$). Öğrencilerin hemşirelik mesleğini tercih etme durumu ile hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması arasındaki fark incelendiğinde istemeyerek tercih edenlerin puan ortalamaları $72,87 \pm 18,28$ olarak bulunmuş olup isteyerek tercih edenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($U=7294,5$ $p=0,001$). Uzaktan eğitimin hemşirelik gibi uygulama ağırlıklı bir meslekte önemli yeri olan laboratuvar ve klinik uygulamalarda

eksikliklere neden olacağını ifade eden öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması $68,63 \pm 17,76$ olarak bulunmuş olup eksikliklere neden olmayacağını ifade edenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($U=3514,0$ $p=0,009$). Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde alınan dersler için mezuniyet sonrasında yetersizlik hissedeceğini belirten öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması $70,62 \pm 17,38$ olup yetersizlik hissetmeyeceğini belirtenlere göre arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($U=5472,0$ $p=0,001$) (Tablo 3).

Tablo 3'te görülen koronavirüs anksiyetesi ölçeğine ilişkin karşılaştırmalara göre; cinsiyet ile koronavirüs anksiyete ölçeği puan ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin puan ortalamalarının ($5,30 \pm 5,06$) erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir ($U=6049,0$ $p=0,009$). Öğrencilerin COVID-19 hastalığına dair verileri ile koronavirüs anksiyete ölçeği arasında anlamlı fark görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitim stresi ve koronavirüs anksiyete ölçekleri'nden aldıkları puanların bazı değişkenler açısından karşılaştırılması (n=303)

		Medyan (Min-Maks)	Ort±ss	Test/p
Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği	Cinsiyet			
	Kadın	73,00(0,00-96,00)	69,42±18,21	U=5309,000
	Erkek	58,50(0,00-96,00)	59,70±19,11	p=0,001*
	Sınıf			
	1.sınıf	64,00(5,00-96,00)	60,92±19,98	
	2.sınıf	66,50(0,00-96,00)	67,09±19,99	KW=12,496
	3.sınıf	73,00(17,00-96,00)	69,41±16,96	p=0,006**
	4.sınıf	73,00(26,00-96,00)	71,83±16,89	
	Hemşirelik mesleğini tercih etme durumu			
	İsteyerek	64,00(0,00-96,00)	64,78±18,52	U=7294,5
	İstemeyerek	76,00(23,00-96,00)	72,87±18,28	p=0,001*
	Uzaktan eğitim ile hemşirelik bilgi ve becerilerinin görsel ve dinlemeye dayalı etkinliklerle kazandırılacağını düşünüyor musunuz?			
	Evet	64,00(0,00-96,00)	64,71±20,72	U=7999,5
	Hayır	71,00(12,00-96,00)	68,29±18,04	p=0,24
	Uzaktan eğitimin hemşirelik gibi uygulama ağırlıklı bir meslekte önemli yeri olan			
	Evet	70,00(0,00-96,00)	68,63±17,76	U=3514,0
				p=0,009*

laboratuvar ve klinik uygulamalarda eksikliklere neden olacağını düşünüyor musunuz?	Hayır	62,50(0,00-96,00)	57,97±23,42	
Uzaktan eğitimin öğrenme ortamlarında önemli olan yüz yüze iletişim ortam ve olanaklarını ortadan kaldırdığını düşünüyor musunuz?	Evet	70,00(0,00-96,00)	68,26±18,03	
	Hayır	64,00(0,00-96,00)	64,61±20,89	U=7678,0 p=0,22
Uzaktan eğitim sürecinde aldığınız dersler için mezuniyet sonrasında yetersizlik hissedeceğinizi düşünüyor musunuz?	Evet	73,00(12,00-96,00)	70,62±17,38	U=5472,0 p=0,001*
	Hayır	60,00(0,00-96,00)	57,82±19,65	
Koronavirüs Anksiyete Ölçeği	Kadın	4,00(0,00-20,00)	5,30±5,06	U=6049,0 p=0,009*
Cinsiyet	Erkek	1,00(0,00-14,00)	3,70±4,60	
	1.sınıf	4,50(0,00-20,00)	5,50±5,48	
	2.sınıf	3,00(0,00-17,00)	5,62±5,56	KW=4,965 p=0,174**
Sınıf	3.sınıf	2,00(0,00-15,00)	3,87±4,38	
	4.sınıf	3,50(0,00-19,00)	5,03±4,49	
Hemşirelik mesleğini tercih etme durumu	İsteyerek	3,00(0,00-20,00)	5,12±5,04	U=9415,5 p=0,41**
	İstemeyerek	3,00(0,00-17,00)	4,62±4,93	
Tedavi gördüğünüz kronik hastalık var mı?	Var	5,50(2,00-9,00)	5,50±2,74	U=717,0 p=0,408
	Yok	3,00(0,00-20,00)	4,95±5,04	
Covid19 virüsüne yakalandınız mı?	Evet	3,00(0,00-18,00)	4,66±5,31	U=6260,5 p=0,525
	Hayır	3,00(0,00-20,00)	5,02±4,94	
Yakın çevrenizde Covid-19 pozitif bireylerden kaynaklı filyasyon kapsamında karantinaya alındınız mı?	Evet	3,00(0,00-18,00)	4,41±4,76	U=8686,5 p=0,193
	Hayır	3,00(0,00-20,00)	5,19±5,09	
Maske, sosyal mesafe ve el hijyeni kurallarına tamamen uyduğunuzu düşünüyor musunuz?	Evet	3,00(0,00-20,00)	5,00±4,96	U=7506,5 p=0,52
	Hayır	3,00(0,00-18,00)	4,81±5,19	

Covid-19 aşısı oldunuz mu?	Evet	3,00(0,00-18,00)	5,00±4,75	U=10523,5 p=0,48
	Hayır	3,00(0,00-20,00)	4,90±5,37	

*Mann-Whitney U testi **Kruskal vallis test

Tablo 4'e göre öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği ile koronavirüs anksiyete ölçeği puanları aralarında anlamlı ilişki görülmemiştir ($r= 0,083$, $p=0,149$) (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi ölçeği ile koronavirüs anksiyete ölçeği puanları arasındaki ilişki

		Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği	Koronavirüs Anksiyete Ölçeği
Hemşirelik Eğitimi Stresi Ölçeği	r	1,000	0,083
	p	.	0,149
Koronavirüs Anksiyete Ölçeği	r	0,083	1,000
	p	0,149	.

Spearman Correlation test; $\alpha:0.05$; r: Correlation coefficient

TARTIŞMA

Geleceğin meslek üyesi hemşirelik öğrencileri, Covid-19 pandemi sürecinde eğitim süreçleriyle ilgili birçok sıkıntılar ile karşı karşıya kalmışlardır. Yüz yüze devam eden eğitim-öğretim etkinlikleri, ani bir şekilde durdurularak, alınan önlemler kapsamında hızlıca uzaktan eğitime geçilmiştir. Öğrenciler bu dönemde, hem bireysel hem de çevresel pek çok olumsuz durumdan etkilenmiştir (13). Çalışmamızda Covid-19 pandemisinde öğrencilerin hemşirelik eğitim streslerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine dâhil olmaları, klinik uygulamalardan uzak kalmaları, özel öğrenci olarak farklı üniversitelere yönlendirilmeleri ve bu süreçten kaynaklı dönem/yıl uzatma kaygılarının eğitim streslerinin yüksek çıkması ile sonuçlandığı düşünülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde bulgularımıza benzer olarak Covid-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin stres düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (14-16). Bulgularımızın aksine, Köksal ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinin algılanan stres düzeylerinin orta seviyede olduğu saptanmıştır (17, 27).

Çalışmamızda hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyetelerinin düşük seviyede olduğu görülmüştür (Tablo 2). Koronavirüsten korunma yöntemlerinin en önemli bileşeni olan hijyen uygulamaları konusunda öğrencilerin bilgilili olması ve eğitimleri sırasında geliştirmiş oldukları

bilinçten kaynaklanarak koronavirüs anksiyete düzeylerinin düşük olduğu düşünülmüştür. Literatürde yer alan benzer çalışma sonuçları bulgularımızı destekler nitelikte olup hemşirelik öğrencilerinin ve üniversite öğrencilerinin koronavirüs anksiyete düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır (18, 19). Çalışma bulgularımızın aksine; literatürde hemşirelik öğrencilerinin ve bireylerin COVID-19 pandemisi sırasında anksiyete düzeylerinin yüksek ve orta düzeyde olduğu saptanan çalışmalar mevcuttur (3, 5, 20, 21).

Çalışmamızda kadın öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi düzeyi erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir. Sınıf düzeyi ile hemşirelik eğitim stresleri karşılaştırıldığında; öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça hemşirelik eğitimi stres düzeylerinin artmış olduğu görülmekle birlikte aralarında birinci ve dördüncü sınıflardan kaynaklanan bir anlamlılık olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda aynı zamanda öğrencilerin hemşirelik mesleğini tercih etme durumu ile hemşirelik eğitimi stresi ölçeği puan ortalaması arasındaki fark incelendiğinde istemeyerek tercih edenlerin eğitim stresi düzeylerinin isteyerek tercih edenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. (Tablo 3). Kadın öğrencilerin yüksek stres yaşaması daha fazla sosyal ve toplumsal rollerinin olmasından, birinci ve dördüncü sınıfların yüksek stres yaşaması eğitim başında bilinmezliklere başlangıç yapılması ve mezuniyet konumundaki öğrencilerin mezun olup olamama kaygısından ve istemeyerek bölümü tercih edenlerin yüksek stres yaşaması mesleği sevmemesi ve bağlılık geliştirememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlar elde edildiği ve Covid-19 pandemisinde kadın öğrencilerin stres düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (14, 22, 15). Bsharat tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmada Covid-19 pandemisinde ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin öğrencilerin stres düzeylerinin üçüncü sınıflara göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (14). Gemicioğlu ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile algıladıkları stres düzeyleri arasında anlamlı fark görülmüştür (22). Cantekin ve arkadaşları tarafından Covid-19 pandemi sürecinde yapılan çalışmada öğrencilerden hemşirelik mesleğini istemeyerek seçenlerin isteyerek tercih edenlere göre stres düzeylerinin anlamlı yüksek olduğu görülmüştür (15).

Araştırma bulgularımıza göre, cinsiyet ile koronavirüs anksiyete düzeyleri karşılaştırıldığında; kadın öğrencilerin anksiyetelerinin erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 3). Araştırma popülasyonumuzun çoğunluğunu hemşirelik öğrencileri oluşturduğu göz önüne alındığında, bu durum anksiyete prevalansının yüksek olmasını kısmen açıklayabilir. Literatürde yer alan birçok çalışma bulgularımızı destekler nitelikte olup Covid-19 pandemisinde kadın öğrencilerin anksiyete düzeylerinin erkeklere göre yüksek olduğu

saptanmıştır (5, 18, 19, 23). Çalışmamızda eğitim görülen sınıf ile koronavirus anksiyete ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı fark görülmemiştir. Çalışma bulgularımızın aksine; Daysal ve Altay tarafından yapılan çalışmada sınıf ile koronavirus anksiyete düzeyleri karşılaştırıldığında ikinci sınıfta okuyanların anksiyetelerinin, birinci ve üçüncü sınıfta okuyanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (18).

Çalışmamıza göre, uzaktan eğitimde önemli bir yeri olan laboratuvar ve klinik uygulamalarda eksiklikler olacağını ifade eden öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Uzaktan eğitim sürecinde klinik ve laboratuvar uygulamalarının sınırlı olması, öğrencilerin mesleki yeterlilik kazanamama endişesini artırarak stres düzeylerini yükseltmiştir. Bu durum, hemşirelik eğitiminde uygulamalı öğrenmenin öğrenci psikolojik iyi oluşu açısından kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Klinik ve laboratuvar deneyimlerine verdikleri önem, öğrencilerin mesleki yetkinlik ve hasta bakım kalitesini geliştirmeye yönelik güçlü motivasyonlarını yansıtmaktadır. Bu durum, eğitim süreçlerine daha fazla uygulama ve simülasyon desteği eklenmesinin öğrencilerin öğrenme deneyimlerini güçlendirerek mesleki güven ve yeterliliklerini artırabileceğini ortaya koymaktadır. Bulgularımıza benzer olarak literatürde yar alan çalışmalarda öğrenciler klinik uygulama eksiklikleri ve belirsizlik nedeniyle yüksek eğitim stresi bildirmişlerdir (24-26). Çalışmamızda uzaktan eğitim sürecinde mezun olmanın mesleki yetersizlik hissettireceğini ifade eden öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres düzeyleri anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Tablo 3). Bu sonuç, hemşirelik eğitiminin temel gereklilikleri ve COVID-19 pandemisi sırasında zorunlu olarak uygulanan uzaktan eğitimin doğası göz önüne alındığında, kaynaklardaki diğer bulgularla tutarlı ve önemli bir saptamadır. Şara ve Bekmezci (2023) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de son sınıf hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim ve mesleğe hazır oluş algılarını nitel olarak incelenmiş olup öğrenciler “mezun olduktan sonra hazır hissetmeme / mesleki yetersizlik hissi” bildirmişlerdir (26).

Çalışmamızda, Covid-19’a yakalanma durumu ile koronavirus anksiyete ölçeği puan ortalaması arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı farkın olmadığı görülmüştür (Tablo 3). Bulgularımıza benzer olarak Daysal ve Altay tarafından yapılan çalışmada Covid-19’a yakalanma durumu ile koronavirus anksiyete düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur (18). Bulgumuzun aksine; Öztürk Haney tarafından sağlık ile ilgili bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada COVID-19 geçiren öğrencilerin daha yüksek anksiyete düzeyine sahip oldukları görülmüştür (19).

Çalışmamızda öğrencilerin hemşirelik eğitimi stresi düzeyleri ile koronavirus anksiyete düzeyleri aralarında anlamlı ilişki görülmemiştir (Tablo 4). Klinik eğitim eksikliğine bağlı

olarak eğitim stresinin yüksek olmasına rağmen bu durumun pandemi kaygısını artırmaması, öğrencilerin mesleki rolleri ve sağlık alanına yönelik motivasyonlarının güçlü olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuç, hemşirelik öğrencilerinin zorlu koşullarda bile mesleki gelişimlerini sürdürme ve stresle baş etme potansiyellerinin desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Benzer çalışmalar incelendiğinde; Öztürk Turgut ve Kuran tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmada klinik uygulamalarda yaşanan gerilimle koronavirüs kaygısı arasında olumlu yönde orta güçte bir ilişki olduğu belirlenmiştir (13). Cantekin ve arkadaşları tarafından Covid-19 pandemi sürecinde yapılan çalışmada Covid-19 ile enfekte olduğunu düşündüklerinde anksiyete düzeyinde artış olduğunu ifade eden hemşirelik öğrencilerinin algılanan stres düzeylerinin anlamlı olarak yükseldiği tespit edilmiştir (15).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma COVID-19 pandemi sürecinde bir devlet üniversitesinde hemşirelik eğitimi gören, 18 yaş ve üzeri olan, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerle yapılmıştır. Tüm hemşirelik öğrencilerine genellenemez. Ek olarak COVID-19 pandemisinin ortaya çıkmasıyla birlikte online ortamlarda birçok çalışma yapılmaya başlanması öğrencilerin katılımlarını sınırlamıştır. Elde edilen düşük anksiyete düzeyinin, yüksek anksiyeteli öğrencilerin araştırmaya katılmamayı tercih ettiği bir öz-seçim yanlılığından kaynaklanmış olabileceği de araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda; Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyetelerinin düşük olduğu saptanmıştır. Teorik derslerin uzaktan eğitim şeklinde yürütüldüğü ve klinik uygulamaların yapılamadığı bu süreçte öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres düzeyleri yüksek bulunmuştur. Kız öğrencilerin, birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin ve hemşirelik mesleğini istemeyerek tercih edenlerin hemşirelik eğitim stresi düzeyleri yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda kız öğrencilerin koronavirüs anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmanın en önemli ve aydınlatıcı sonucu olarak hemşirelik eğitimi stresi ile koronavirüs anksiyete düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda öneriler;

- Hemşirelik eğitimi stres düzeyi yüksek olan bu öğrenciler için senaryo temelli vaka tartışmaları, stres yönetimi konusunda gelişim göstermeleri amacıyla danışmanlık verilmesi ve bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları konusunda eğitimler verilmesi,
- Öğrencilerin koronavirüs anksiyeteleri ile baş etmelerine destek olması amacıyla üniversitenin psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaları, Öğrencilerin farklı krizlerle karşılaşma

olasılığına karşı kriz yönetimi konusunda farkındalıklarının geliştirilmesine yönelik eğitimler verilmesi önerilebilir.

Etik Onay: Araştırmanın yapılabilmesi için çalışmanın yapıldığı üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 22.06.2021 No: 2021/22-02) etik kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. Bu çalışma, 2022 yılında 5. Uluslararası Sağlık Bilimleri Ve Yaşam Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Finansal Destek: Bu çalışma araştırmacılar tarafından finanse edilmiştir.

Yazar Katkısı: Araştırma tasarımı: AAOG, AD, MG; veri toplama: AAOG, MG; veri analizi: AD; makale yazımı: AAOG, AD, MG; okuma ve düzeltme: AAOG, MG.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. (2025). COVID-19 cases dashboard. <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c> (Erişim: 6 Ağustos 2025)
2. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2021). COVID-19 bilgileri. <https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim: 6 Ağustos 2025)
3. Ekiz, T., Ilıman, E., & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Usaysad Derg.*, 6(1), 139-154.
4. Okuyan, C. B., Karasu, F., & Polat, F. (2020). COVID-19'un hemşirelik öğrencilerinin sağlık kaygısı düzeyleri üzerine etkisi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi, (Özel Sayı)*, 45-52.
5. Savitsky, B., Findling, Y., Ereli, A., & Hendel, T. (2020). Anxiety and coping strategies among nursing students during the COVID-19 pandemic. *Nurse Education in Practice*, 46, Article 102809. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102809>
6. Deo, P. K., Budhathoki, S., Raut, J., Adhikari, B., & Shrestha, J. (2020). Factors associated with perceived stress, anxiety, depression, insomnia during the COVID-19 outbreak among nursing students. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 9(9), 23-29.
7. Ergin, E., Çevik, K., & Çetin, S. P. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin algıladığı stres ve stresle baş etme davranışlarının incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(1), 16-22.
8. Onieva-Zafra, M. D., Fernández-Muñoz, J. J., Fernández-Martínez, E., García-Sánchez, F. J., Abreu-Sánchez, A., & Parra-Fernández, M. L. (2020). Anxiety, perceived stress and

- coping strategies in nursing students: a cross-sectional, correlational, descriptive study. *BMC Medical Education*, 20, Article 370.
9. Kılıç, H. F. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresi ve mesleki benlik saygısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi (HUHEMFAD)*, 5(1), 49-59.
 10. Gallego-Gómez, J. I., Campillo-Cano, M., Carrión-Martínez, A., Balanza, S., Rodríguez-González-Moro, M. T., Simonelli-Muñoz, A. J., & Rivera-Caravaca, J. M. (2020). The COVID-19 pandemic and its impact on homebound nursing students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, Article 7383.
 11. Biçer, İ., Çakmak, C., Demir, H., & Kurt, M. E. (2020). Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu: Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 216-225.
 12. Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıkgöz, F., & Akkuş, D. (2014). Hemşirelik eğitimi stres ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 16(2), 29-40.
 13. Öztürk Turgut, E., & Kuran, A. (2024). Geleceğin hemşirelerinde koronavirüs kaygısı ve algılanan gerilim. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 11(1), 101-107. <https://doi.org/10.54304/SHYD.2024.47135>
 14. Bsharat, F. (2023). Stress and resilience of nursing students in clinical training during the COVID-19 pandemic: Palestinian perspective. *SAGE Open Nursing*, 9, 1-7. <https://doi.org/10.1177/23779608231201051>
 15. Cantekin, I., Çoban, S. A., & Dönmez, H. (2021). COVID-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara yönelik algıladıkları stres düzeyi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi / Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 592-599. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.478>
 16. Oğuz, H., & Kuyucuoğlu, Y. (2023). COVID-19 pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalardaki algıladıkları stres düzeyleri ve stresle baş etme davranışlarının belirlenmesi. *SCAR*, 2(1), 50-62.
 17. Köksal, Z. P., Altay, G., & Yavuz, A. Y. (2023). Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin algılanan stres düzeyinin uyku kalitesi üzerine etkisi. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 16(3), 301-314. <https://doi.org/10.46483/jnef.1327442>
 18. Daysal, B., & Altay, B. (2023). COVID-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs anksiyetesi düzeyleri ve stresle baş etme şekilleri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(1), 69-77.

19. Öztürk Haney, M., Şenyiğit, A., Çelik, G., Çil, D., & Yılmaz, M. B. (2024). Determining the relationship between coronavirus anxiety levels and health literacy of health professional students with coronavirus disease (COVID-19) vaccine. *TJFMPC*, 18(2), 139-147. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.1280949>
20. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., ... & others. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
21. Kahraman-Bayrak, B., Mersin, S., & Acun, A. (2022). Cognitive control and flexibility and anxiety in the times of the COVID-19 pandemic in nursing students: A cross-sectional study. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(4), 324-331.
22. Gemicioğlu, Ş. H., Sönmez, M., Kara, G., Bozer, B., Güder, Ö., & Öztürk, İ. (2025). Examination of depression, anxiety, and stress in nursing students receiving distance education during the COVID-19 pandemic. *Journal of Psychiatric Nursing*, 16(1), 38-47. <https://doi.org/10.14744/phd.2025.26566>
23. Yıldırım Keskin, A., & Molu, B. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecinde sağlık bilişleri ile depresyon, anksiyete, stres düzeyleri arasındaki ilişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 241-249. <https://doi.org/10.34087/cbusbed.796470>
24. Akgül, E., Birimoğlu-Okuyan, C., & Polat, F. (2022). The difficulties and educational stress of nursing students in clinical practice during the covid. *International e-Journal of Educational Studies*, 6 (12), 191-201. DOI: 10.31458/iejes.1118081
25. García-Rivas, A., Martos-Cabrera, M.B., Membrive Jiménez, M.J., Aguayo-Estremera, R., Suleiman Martos, N., Albendín-García, L. & Gómez-Urquiza, J.L. (2024). Anxiety in Nursing Students during the COVID-19 Pandemic: Systematic Review and Meta-Analysis. *Healthcare*, 12, 1575. <https://doi.org/10.3390/healthcare12161575>
26. Şara, Y., & Bekmezci, E. (2023). Distance education and professional perspectives of nursing students with the COVID-19 pandemic. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 13(2), 250-256. doi: <https://dx.doi.org/10.33631/sabd.1133773>
27. Alharbi, M. F., & Alanazi, B. (2025). Stress Perception and Coping Strategies of Nursing Students During the Coronavirus Disease-19 Pandemic. *Sage Open*, 15(1). <https://doi.org/10.1177/21582440251323572>